

Att vara arbetsledare i tider av förändring

Bertil Stenlund fick som Kronojägare uppleva de omvälvande 1960- och 1970-talen, då vad han höll på med plötsligt började ifrågasättas från olika håll. Snart hade skogsbruket förändrats och gamla hierarkier blivit upplösta.

– Jag såg det positiva i att det skulle utvecklas även i skogen, men därmed sagt att det var lätt, det var det inte, säger Bertil Stenlund.

Bertil Stenlund kom till världen 1933 och är född och uppvuxen i Bureå utanför Skellefteå. Då han var ung hade barn till rika föräldrar sommarlov, men Bertil själv var arbetarbarn, och för dessa var det just arbete som gällde. Inte ens utbildning kom på fråga.

– Från arbetarklassen var det ju inte så vanligt att man utbildade sig överhuvudtaget. För dom tyckte att då skulle man ha nån krämpa av nåt slag.. Vad har han för fel? Om nån började gå skola då var det för att han inte orkade arbeta, och alltså måste han ha nåt fel nånstans, säger Bertil och skrattar.

Redan som 12-åring började arbetslivet och vid 16 års ålder sökte sig Bertil till skogen. I samband med att han tog jobb i skogsbruket bröt Bertil också mot arbetarnormen och hoppade på en kort utbildning för skogsarbetare i Vilhelmina. Där blev han kvar ett tag och högg, och en dag kom en man från Domänverket som hade hand om utbildningsfrågor fram till Bertil och sa att det var dags för Bertil att gå vidare, att han skulle vidareutbilda sig och bli någonting större.

– Han skulle skicka några papper och sådär. 'Nä sa jag, jag är inte intresserad, jag trivs så otroligt bra i skogen'. Jag ville inte hålla på med nåt sånt utan jag är skogsarbetare punkt och slut, säger Bertil.

Papperen kom så småningom med posten. Bertil läste dem aldrig. I stället återvände han efter ett tag till Bureå och fortsatte med skogshuggning där i stället.

Åren gick. En höst på 1950-talet gick han till inspektorn och frågade hur det skulle bli med huggningen

efter jul. Men inspektorn hade andra planer.

– Då sa han 'du ska int hugga nå mer timmer. Du ska upp till Norrbotten och va förman på nå avverkningar'. 'Jaha vart då nånstans', sa jag. Då svara han att 'du ska infinna dig i Nattavaara på trettondag jul'. Jag visste inte ens vart Nattavaara var nånstans, berättar Bertil.

Han gav det hela en chans, och hamnade i en så kallad bevakarstuga i närheten av några baracker uppe i de norrbottniska skogarna. I barackerna bodde ett antal skogsarbetare. Bevakarstugan var till för att tjänstemän skulle kunna sova över vid behov. Sådana stugor fanns utspridda lite överallt i de statliga skogarna. Huggarlaget som bodde i barackerna talade finska och till en början blev det problematiskt för Bertil, som inte kunde någon finska alls, att vara arbetsledare för dessa. Men med tiden gick det bättre och Bertil trivdes bra tillsammans med det finskspråkiga huggarlaget.

– Men då hör det ju till saken att under den här tiden så hade jag träffat en flicka, som ju inte är så ovanligt då man är i den åldern, säger Bertil.

Flickvännen var nyutbildad lärare och hade en bror som var Kronojägare. Denne bror föreslog att Bertil skulle utbilda sig. Bertil var skeptisk till en början men snart vände det.

– Jag sa till min blivande fru att du kan väl hjälpa mig och lära mig lite grann. Skriva och räkna och så där. Och sen måste man kunna stava till själ annars kommer man aldrig nån vart, säger Bertil.

Det här ledde till att han som 26-åring blev antagen till kolarskolan för jägmästaraspiranter och kronojägaraspiranter i Umeå. Sedan blev det Skogsskola i Älvsbyn. 1960 var utbildningen över och Bertil fick först en tjänst i Jokkmokk innan han blev Kronojägare i Lycksele, där han blivit kvar sedan dess.

– Det var ingen som helst planering utan det var den här inspektorn som tyckte att jag skulle fara till Norrbotten, och sen träffade jag frun och hon hade en bror som var kronojägare och sen lärde hon mig att stava till själ också kom jag in då. Så gick det. Och det har jag aldrig ångrat. Jag har trivts så otroligt bra, säger Bertil.

Kronojägare var en tjänstemannatitel som i dag inte existerar längre. De var arbetsledare och skogsvaktare anställda av statliga Domänverket, numera Sveaskog. De hade ett brett och övergripande ansvar, och i dag har det ansvaret i stället delats upp mellan olika specialister som håller på med en syssla var. Kronojägare skulle vara spindeln mitt i nätet, med både över- och underordnade, och förväntades fatta beslut på många olika områden. Bertil fick ett distrikt i Lycksele att ansvara för, som var kring 50 000-60 000 hektar stort.

- Vi tog in folk, vi ordnade avverkningarna, vi avverkade, vi brände, vi planterade, vi såg till att det blev gallrat och så vidare, och vi sålde ved också. Allt vad som överhuvudtaget förekom inom det här distriktet.

Arbetet innebar både tid på kontor, i telefon och ute i skogarna för att träffa skogsarbetare. Det handlade till stor del om att skaffa kunskap och förmedla den kunskapen. Men för att beskriva arbetet som kronojägare på ett vettigt sätt bör det dock påpekas att det har förändrats över tid, och då särskilt vid en viss tidpunkt.

– Jag tror att den utlösande faktorn var skogsarbetarstrejken 1975. För då blev det en så otrolig sammanhållning mellan skogsarbetarna, och dom kunde börja ställa krav.

Innan strejken var det otroligt tufft för skogsarbetarna, menar Bertil. Säkerheten var mycket bristfällig och lönerna var låga.

– Dom fick ju själva kosta på motorsågen. Den kostade ju över en hel månadslön, säger han.

I och med strejken byttes skogsarbetarnas ackordslön mot månadslön, åtminstone till viss del.

Arbetsmiljö och säkerhet började diskuteras och skogsarbetarna skulle vara med och bestämma. Det talades om att skogsarbetarna skulle styra sig själva

- Vi tänkte att då har väl vi ingenting att göra då, om dom ska styra sig själva, berättar Bertil.

Så här i efterhand kan han dock säga att förändringarna var positiva; Bertil påpekar att halva hans yrkesverksamma liv ägde rum innan den så kallade du-reformen, då folks titlar föll bort ur det vardagliga språkbruket. Innan dess var det betydligt fler formaliteter att ta hänsyn till.

– Det var faktor Andersson hit och förvaltare dit, ja det är inte bra.

Han menar att det hierarkiska systemet ledde till att det aldrig kunde bli riktigt bra relationer mellan människor som hade olika ställning och status. Men precis som i resten av samhället så suddades hierarkierna ut vid den här tiden även i skogen. Samtidigt menar Bertil att dessa förändringar gjorde ont för vissa av hans kollegor.

– Det var en, då han hade gått i pension, då sa han 'förr va man ju kung, och nu är ni fan ingenting'.

Bertil själv kände sig aldrig direkt hotad underifrån, kanske för att han hade arbetarbakgrund, tror han själv. Men det var ändå svårt att ta sig an den nya rollen, som handlade mer om att diskutera och förhandla snarare än att ge order.

Dessutom blossade andra obekväma debatter upp under den här tiden. Bertil tänker tillbaka och uttrycker sig sedan så här:

- Jag hade en exkursion då jag slutade, internt då för kollegor och så vidare. Och då sa jag att allt det jag har gjort som kronojägare det är fel. Vartenda dugg. Kalhyggesbruket det var ju väldigt negativt.

Hormoslyr, DDT, och så vidare. Och det här med ett gallringsfritt skogsbruk... man skulle inte gallra, man skulle röja. Contortatallen... överhuvudtaget nästan allting så här när man tittar i kikarn... det har varit åt helvete va. Men samtidigt så finns det ju skog överallt. Trots allt vi har gjort fel.

Bertil anser att det vore naivt att tänka att allt det man gjort i sitt arbetsliv varit rätt. Alla gör misstag. Han och hans kollegor hade inte den blekaste aning om att växtbekämpningsmedlet hormoslyr var farligt för både människor och natur. Inte innan debatten drog igång. Man hade använt sig av de metoder man skulle använda, utan att reflektera särskilt mycket.

– Drivfjädern var att avverka skog och få dit ny skog... biologisk mångfald visste vi ju inte alls vad det var för någonting, säger Bertil.

När det gäller kalhyggen så menar han dock att det har varit och är den bästa skogsbruksmetoden. Han hänvisar till 1800-talets dimensionsavverkningar då man bara högg de grövsta träden. Man förlitade sig på att nya träd skulle växa upp men kvar blev i stället sönderhuggna ”trasskogar” i stora delar av landet, som bland andra Bertil senare fått jobba med att försöka restaurera.

– På vissa marker nu kan det ju funka med blädning, men inte i den form som det gjordes då.

I allmänhet var det först på 1960-talet som någon överhuvudtaget ifrågasatte vad Bertil och hans kollegor gjorde i skogen.

– Vi kände oss väldigt tagna på sängen att det kom utomstående som hade synpunkter på det vi hade gjort i alla tider... Men så småningom så fattade man ju att det var både här och där som det inte var bra

det vi höll på med. Men man kände sig trampad på tårna, det ska jag inte sticka under stolen med, att utomstående gröna vågare och allt vad det nu var skulle ha synpunkter på vad vi gjorde.

Nu för tiden betraktar Bertil skogen både som en ekonomisk resurs men också på andra sätt. Han kan ta en skogspromenad och njuta av skogen bara för att den är vacker också.

– Så funkar det ju i dag, att skogen är både och, och måste få vara både och.

Bertil bekymrar sig dock över att det är många ur allmänheten som vill skydda skog i naturreservat samtidigt som det är väldigt få som faktiskt är ute i skogen bara för att uppleva skogen.

– Det är klart att man ska avsätta skog, men då måste man få till ett annat synsätt också, att folk ska känna det som en upplevelse att gå i skogen.

Efter sin långa och varierade skogskarriär gick Bertil Stenlund i pension som 63-åring 1997. Intervjun med honom gjordes på Skogsmuseet i Lycksele våren 2016.

Text av Alexander Öbom